

Detta är en övergripande sammanställning av arbetslöshetsersättningens utveckling under åren 1973-2013. De regeländringar som presenteras är inte att betrakta som lagtexter utan är tänkta att vara en kortfattad sammanfattning av lagändringen kopplat till tidpunkten för införandet. För utförligare information hänvisas till respektive författning eller förarbete.

Historik Arbetsvillkoret

1 Föreskriftsrätt

IAF kan med stöd av 31 § ALFFo i huvudsak meddela verkställighetsföreskrifter som gäller arbetsvillkoret. När det gäller beräkning av tid med avgångsvederlag eller ekonomiskt skadestånd har IAF dock med stöd av 13 § andra stycket ALF och 27 § ALFFo rätt att meddela tillämpningsföreskrifter.

2 Kassaförordningen

I 1934 års kassaförordning fanns ett s.k. tolvmånadersvillkor som en förutsättning för rätt till arbetslöshetsersättning. De tolv månaderna enligt detta villkor behövde inte ligga i följd utan kunde vara spridda över flera år under förutsättning att medlemskapet var obrutet. När tolvmånadersvillkoret en gång var uppfyllt behövde detta inte prövas om på nytt vid senare arbetslöshet¹.

Villkoret avsåg bl.a. att trygga medlemskapets kontinuitet. Detta innebar att för att medlemmen skulle kunna få ersättning, måste han eller hon antingen ha arbetat och betalat avgifter i minst tolv månader eller först ha arbetat och betalat avgifter för minst tre månader samt därefter ha

- genomgått av tillsynsmyndigheten godkänd yrkesutbildning eller
- fullgjort värnplikt eller
- åtnjutit tilläggssjukpenning på grund av havandeskap samt på grund härav varit befriad från avgiftsskyldighet så länge att den sammanlagda tiden uppgår till minst tolv månader.

Utöver tolvmånadersvillkoret fanns i kassaförordningen även ett femmånadersvillkor som en förutsättning för rätt till ersättning. Femmånadersvillkoret innebar att en medlem, för att kunna få ersättning, under de tolv månaderna närmast före arbetslöshetens början, måste sammanlagt i minst fem månader ha

- arbetat och betalat avgift, eller

¹ KSA-utredningens betänkande, försäkring och annat kontant stöd vid arbetslöshet, SOU 1971:42 s. 187

- varit befriad från avgiftsplikt på grund av yrkesutbildning eller värnplikt, eller
- fått tilläggsjukpenning i anledning av barnsörd².

I ramtiden räknades inte in tid, då medlemmen hade avgiftsbefriats på grund av styrkt sjukdom. Femmånadersvillkoret skulle ha uppfyllts innan medlemmen första gången fick ersättning under försäkringsåret. Då detta villkor prövades fick endast sådana avgifter tillgodoräknas som betalats för tid, då medlemmen antingen hade utfört avlönat arbete för annans räkning utanför sitt hem i minst den omfattning som angavs i kassans stadgar eller med bibehållen lön fått ledighet av annan anledning än sjukdom, värnpliktstjänstgöring och barnsörd³.

3 KSA-utredningen, SOU 1971:42

KSA-utredningen föreslog att tolvmånadersvillkoret skulle utgå helt. I stället skulle den för rätt till arbetslöshetsersättning nödvändiga förutsättningen som gäller anknytning till arbetsmarknaden byggas på en regel som motsvarade det arbetsvillkor som ingick i femmånadersvillkoret. Den vanligen förekommande tidsgränsen som tillämpades var tio dagar och 80 timmar. Enligt utredningen fanns det skäl att sänka den sistnämnda gränsen. Skälet till detta var, dels beslutad arbetstidsförkortning, dels möjligheten till ersättning för deltidsarbetande kunde utsträckas i skälig omfattning⁴.

3.1 Ramtid

KSA-utredningen fann inte någon anledning att föreslå förändring av ramtidens längd. Ramtiden förblev fortsättningsvis tolv månader. Vidare föreslog utredningen i fråga om arbetsvillkoret att i princip all tid med inkomst av förvärvsarbete ska räknas med. Med inkomst avsåg utredningen inkomst av såväl pengar som naturaförmåner i form av kost eller bostad antingen som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst⁵.

3.2 Medlemskap i en arbetslöshetskassa

Det tidigare avgiftsvillkoret föreslogs bli ersatt av kravet på medlemskap i en arbetslöshetskassa. Utredningen föreslog att som allmän regel för alla kassor skulle gälla att endast förvärvsarbete efter det senaste inträdet i arbetslöshetskassan kunde tillgodoräknas för att uppfylla arbetsvillkoret⁶.

² SOU 1971:42 s. 189

³ SOU 1971:42 s. 189

⁴ SOU 1971:42 s. 191-192

⁵ SOU 1971:42 s. 192

⁶ SOU 1971:42 s. 192

3.3 Tid jämställd med förvärvsarbete

Enligt KSA-utredningens mening borde genomgången arbetsmarknadsutbildning i viss utsträckning kunna likställas med arbetad tid vid bedömningen av arbetsvillkoret.

Även värnpliktstjänstgöring borde likställas med förvärvsarbete. Med värnpliktstjänstgöring borde enligt utredningens mening likställas vapenfri tjänst enligt gällande lag¹⁰. Likaså fick havandeskap och barnsbörd tillgodoräknas för så lång tid som medlemmen hade fått tilläggssjukpenning enligt bestämmelserna i lagen (1962:381) om allmän försäkring. Även sådan tid borde enligt utredningens mening vara tillgodoräkningsbar i viss omfattning vid prövning av arbetsvillkoret⁷. När det gällde arbetsmarknadsutbildning, värnpliktstjänstgöring, havandeskap och barnsbörd skulle enligt utredningens mening gälla att högst två av de fem månaderna skulle vara tid som kunde tillgodoräknas. Detta innebar att tre av de fem månaderna skulle vara tid då förvärvsarbete hade utförts⁸.

3.4 Studerandevillkoret

KSA-utredningen föreslog en generell regel om särskilda kvalifikationsmöjligheter för dem som skrev sig in på arbetsmarknaden utan att dessförinnan ha uppfyllt arbetsvillkoret. Regeln avsåg dels dem som övergick till förvärvsarbete från ungdomsutbildning eller därmed ifråga om studiesocialt stöd likställd vuxenutbildning på heltid, dels den som enligt arbetsförmedlingens beslut med klar målsättning att efter utbildningen kunna få varaktigt förvärvsarbete sökte sådant arbete efter att ha slutfört arbetsmarknadsutbildning. Förslaget utformades så att under en kvalifikationstid av tre månader skulle sökanden efter utbildningens slut stå till arbetsmarknadens förfogande som arbetssökande vid den offentliga arbetsförmedlingen och i övrigt uppfylla de allmänna förutsättningarna för ersättningsrätt. I kvalifikationstiden räknades in även tid då den sökande förvärvsarbetat⁹.

3.5 Överhoppningsbar tid

När det gällde överhoppningsbar tid förordade utredningen att bestämmelsen om sjukdom skulle kvarstå¹⁰. Även tid i arbetsmarknadsutbildning borde enligt utredningen vara likställd med tid i förvärvsarbete. I den mån tid i ifrågavarande utbildning inte kunde utnyttjas vid bedömningen av arbetsvillkoret borde den enligt utredningen vara överhoppningsbar vid beräkningen av ramtiden. Utredningen förordade en begränsning av möjligheten att hoppa över tid till sådan utbildning som hade föregåtts av

¹⁰

⁷ SOU 1971:42 s. 193

⁸ SOU 1971:42 s. 193

⁹ SOU 1971:42 s. 235

¹⁰ SOU 1971:42 s. 194

minst fem månaders sammanhängande förvärvsarbete med en för arbetet normal heltidstjänstgöring¹¹. Utredningen förordade också att tid då kassa-medlem hade varit hindrad att förvärvsarbete på grund av frihetsberövande på kriminalvårdens område skulle vara överhoppningsbar vid beräkningen av ramtiden. Skälet till detta var bl.a., att det skulle skapa ekonomiska förutsättningar för överväganden och planering av rehabilitering och andra arbetsmarknadsåtgärder under en tid då personligas störningar orsakade svårigheter att återvinna fast anknytning till arbetsmarknaden¹². Vidare föreslogs att tid då försäkrad hade gjort avbrott i förvärvsarbete för att vårda barn längre tid än som föreslagits skulle vara tillgodoräkningsbar som likställd med arbetad tid, skulle bestämmas till tre år¹³.

3.6 Prop. 1973:56

Departementschefen tillstyrkte i huvudsak utredningens förslag¹⁴.

När det gällde överhoppningsbar tid förordade departementschefen att tid då vård av eget barn eller adoptivbarn skulle räknas som överhoppningsbar tid under vilken föräldrapenning i samband med barns födelse hade utgått i den mån sådan tid inte tillgodoräknades den arbetslöse som förvärvsarbete vid prövningen av arbetsvillkoret¹⁵. Departementschefen förordade även att arbetspraktik och arbetsträning som gav rätt till utbildningsbidrag skulle vara överhoppningsbar. Motivet för detta var att arbetsprövning och arbetsträning i allmänhet torde vara ett övergångsstadium mellan sjukdom och arbetsmarknadsutbildning, varför det framstod som naturligt att arbetspraktik och arbetsträning skulle räknas som överhoppningsbar tid¹⁶.

När det gäller jämställd tid föreslogs under början av 1990-talet att så kallat avgångsvederlag skulle bli jämställt med förvärvsarbete i fråga om tillgodoräkningsbar tid för uppfyllande av arbetsvillkoret¹⁷. Det föreslogs att utgångspunkten för beräkningen av tid med avgångsvederlag borde vara avgångsvederlagets storlek i förhållande till storleken på den försäkrades genomsnittliga månadsinkomst i anställningen¹⁸.

4 Arbom-utredningen, SOU 1996:150

1995 tillsatte den dåvarande regeringen en enmansutredning – Arbomutredningen – som skulle lämna förslag till hur en ny arbetslöshetsförsäkring skulle utformas. Det försäkringsmässiga inslaget i arbetslöshetsförsäkringen skulle prövas, och syftet med försäkringen skulle vara att

¹¹ SOU 1971:42 s. 194

¹² SOU 1971:42 s. 194

¹³ SOU 1971:42 s. 194

¹⁴ Prop.1973:56 s. 190-191

¹⁵ Prop. 1973:56 s. 192

¹⁶ Prop. 1973:56 s. 192, 210

¹⁷ Prop. 1993/94:80 s. 39

¹⁸ Prop. 1993/94:80 s. 42-43

kompensera för förlorad arbetsinkomst vid arbetslöshet. Reglerna i försäkringen skulle utformas så att de betonade försäkringens karaktär av omställningsförsäkring och samtidigt hävdar arbetslinjen och de försäkrades ansvar¹⁹.

4.1 Arbetsvillkoret

Den första januari 1996 ändrades reglerna om arbetsvillkoret. Förändringarna innebar att det krävdes reguljärt arbete för att kvalificeras sig för en första period med arbetslöshetsersättning. Tidigare kunde arbetsvillkoret uppfyllas genom beredskapsarbete, arbetsmarknadsutbildning, ALU m.m. Syftet med förändringen var att stärka arbetslinjen och förstärka det försäkringsmässiga inslaget. Som förvärvsarbete räknades även tid med hel eller delvis bibehållen lön i form av semester eller ledighet – dock inte på grund av sjukdom, totalförsvarspikt eller barnafödelse. Tid med semesterlön räknades som arbete. Arbom-utredningen ansåg att kravet på reguljärt arbete för att kvalificera sig för en första ersättningsperiod skulle behållas.²⁰

Riksdagen bestämde i juli 1996 att sådana arbeten där utbildningsstöd hade lämnats inte längre skulle kvalificera för en första ersättningsperiod. Detsamma gällde sedan tidigare normalt för utbildningsvikariat. När det gällde statligt subventionerade anställningar ansåg Arbom-utredningen, att dessa borde kunna räknas in i arbetsvillkoret, om det fanns ett anställningsförhållande som var reglerat i kollektivavtal och kollektivavtalsenlig lön utgick. För att arbetet skulle vara kvalificeringsbart borde subventionen inte överstiga 50 procent av lönekostnaden²¹. Enligt utredningen kunde yrkespraktik som genomfördes i samband med gymnasieutbildning inte kvalificera för arbetslöshetsersättning oavsett om lön utgick eller inte. Vid högskolestudier borde inte heller praktiktid, då studiemedel kunde betalats ut, kvalificera till arbetslöshetsersättning. Om studierna krävde att den studerande tog ett reguljärt arbete under ferierna ansågs den sökande däremot ha en sådan anknytning till arbetsmarknaden att han eller hon skulle kunna kvalificera sig för arbetslöshetsersättning²².

Arbom-utredningen ansåg att det dåvarande arbetsvillkoret på fem månader borde förlängas. Därmed markerades tydligare att det krävdes en fast anknytning till arbetsmarknaden. Enligt riksdagens beslut i juli 1996 skulle arbetsvillkoret vara nio månader²³.

¹⁹ Bilaga 1 till slutbetänkande om ersättning vid arbetslöshet och omställning, ARBOM s. 352

²⁰ SOU 1996:150 s. 110

²¹ SOU 1996:150 s. 110

²² SOU 1996:150 s. 111

²³ SOU 1996:150 s. 111

Ett arbetsvillkor på nio månader, som skulle träda i kraft den 1 januari 1997, beslutades visserligen av riksdagen i juli 1996, men kom aldrig att börja tillämpas, eftersom tidpunkten för ikraftträdandet ändrades till den 1 juli 1997 och innan denna tidpunkt hade lagändringen tagits bort²⁴.

4.2 Ramtid

En förlängd kvalificeringsperiod talade för en förlängd ramtid. Den försäkrade skulle då få en längre sammanlagd tid på sig att arbeta ihop arbetsvillkorets nio månader. Om ramtiden skulle göras längre än ett år ansågs det uppstå en risk för att arbetslöshetsförsäkringen under långa perioder kunde användas som löneutfyllnad i branscher med säsong-arbetslöshet. Arbom – utredningen ansåg därför att ramtidens längd på tolv månader borde behållas²⁵.

4.3 Dag- eller timtid som beräkningsgrund

Konstruktionen av arbetsvillkoret skiljde sig åt mellan lagen om arbetslöshetsförsäkring och lagen om kontant arbetsmarknadsstöd. I lagen om arbetslöshetsförsäkring bestämdes arbetsvillkoret av att den försäkrade skulle ha arbetat ett antal månader, under vilka han eller hon hade arbetat ett visst antal dagar. I lagen om kontant arbetsmarknadsstöd bestämdes arbetsvillkoret av att den försäkrade skulle ha arbetat ett antal månader, under vilka han eller hon hade arbetat ett visst antal timmar. Arbom-utredningen ansåg att huvudprincipen borde vara timmetoden, som ställde högre krav på en fast anknytning till arbetsmarknaden samt var bättre lämpad att fungera på en flexibel arbetsmarknad²⁶.

Arbom-utredningen föreslog en alternativ regel, som innebar att så kallade brutna månader användes vid beräkning av arbetsvillkoret och ramtiden. Skälet för detta var att antalet månader som kunde räknas in i arbetsvillkoret i vissa fall kunde påverkas av när under en kalendermånad den arbetade tiden låg. Om den arbetade tiden låg i slutet av kalendermånaden kunde den månaden falla bort, och det kunde drabba personer som låg på gränsen för att uppfylla ett arbetsvillkor mycket hårt²⁷.

4.4 Minst halvtid

Den arbetstid som skulle krävas för att kvalificera sig för arbetslöshetsersättning borde enligt Arbom-utredningen motsvara minst halvtidsarbete. Eftersom arbetstiden inom flera avtalsområden var lägre än 40 timmar per vecka ansåg utredningen att arbetsvillkoret borde bestämmas till 75

²⁴ Jfr SFS1996:871, SFS1996:1420, SFS1997:256

²⁵ SOU 1996:150 s. 112

²⁶ SOU 1996:150 s. 113

²⁷ SOU 1996:150 s. 113

timmars förvärvsarbete per månad. Arbete som understeg halvtid var enligt utredningen mer att likna vid en bisyssla²⁸.

4.5 Överhoppningsbar tid

Överhoppningsbar tid handlar om aktiviteter som den enskilde själv inte råder över t.ex. sjukdom och totalförsvarsplikt.

Det fanns 1996 en viss skillnad mellan lagen om kontant arbetsmarknadsstöd och lagen om arbetslöshetsförsäkring när det gällde överhoppningsbar tid. När det gällde försäkringen fanns det ingen begränsning av hur lång tid tillbaka som överhoppningsbar tid fick tillgodoräknas. I lagen om kontant arbetsmarknadsstöd fanns det sedan 1985 en begränsning som innebar, att den arbetslöse i ramtiden inte fick tillgodoräkna sig överhoppningsbar tid till den del den översteg två år. Begränsningsregeln hade införts, eftersom det hade visat sig svårt att få fram utredningsunderlag som låg långt tillbaka i tiden²⁹. Arbom-utredningen ansåg att det inte var förenligt med försäkringens syfte att man skulle kunna vara borta från arbetsmarknaden under mycket lång tid, eftersom anknytningen till arbetsmarknaden då skulle bli alltför svag. Utredningen föreslog därför en begränsning av den överhoppningsbara tiden som innebar att den arbetslöse maximalt skulle få tillgodoräkna sig en överhoppningsbar tid av tre år³⁰.

4.6 Återkvalificeringsvillkoret

Arbom-utredningen föreslog en uppdelning av den totala ersättningsperioden om 600 dagar på tre delperioder om vardera 200 ersättningsdagar. För att denna uppdelning på delperioder skulle vara meningsfull, krävdes det att varje delperiod föregicks av arbete i form av kvalificeringsgrundande aktiviteter. Det krävdes således ett återkvalificeringsvillkor. För att den försäkrade överhuvudtaget skulle få arbetslöshetsersättning, skulle det enligt Arbom-utredningens förslag krävas, att han eller hon hade uppfyllt ett arbetsvillkor som innebar förvärvsarbete under en längre period. Syftet med ett långt arbetsvillkor var att den arbetslöse för att få rätt till ersättning hade haft en stark anknytning till arbetsmarknaden. Enligt utredningens mening var det inte motiverat att ha ett återkvalificeringsvillkor som var lika omfattande. Arbetsvillkoret för återkvalificering borde därför vara ganska kort. Mot detta skulle ställas att ett kort arbetsvillkor innebar att relativt begränsade arbetsinsatser återkvalificerade till en ny delperiod. Utredningen ansåg, vid en sammanvägd bedömning, att återkvalificeringsvillkoret borde bestämmas till sex månaders förvärvsarbete eller motsvarande tid i åtgärd³¹.

²⁸ SOU 1996:150 s. 113-114

²⁹ SOU 1996:150 s. 114

³⁰ SOU 1996:150 s. 115

³¹ SOU 1996:150 s.133-134

4.7 Ramtiden i återkvalificeringsvillkoret

För att den arbetslöse skulle kunna upparbeta rätten till en ny delperiod genom flera korta anställningar, borde ramtiden överstiga återkvalificeringsvillkoret. Enligt utredningen borde denna ramtid vara relativt generös och bestämmas till tolv månader³².

Enligt de ändringar, som infördes i lagen om arbetslöshetsförsäkring från och med den 1 januari 1997, krävdes att den arbetslöse uppfyllde det nya arbetsvillkoret³³ före ansökan om en ny ersättningsperiod. Den nya regleringen kunde få till följd att arbete och arbetsmarknadsåtgärder som genomförts i början av ersättningsperioden kunde gå förlorade när det gällde att kvalificera sig för en ny ersättningsperiod. Ersättningsperioden kunde vara utspridd över en betydligt längre tid än tolv månader, vilket skapade inlåsnings effekter och kunde leda till att arbetsförmedlingen undvek att sätta in åtgärder så tidigt som möjligt. Åtgärder borde sättas in vid en lämplig tidpunkt som i vissa fall kunde vara i början av en delperiod. För att undvika dessa effekter föreslog utredningen att man i den framtida försäkringen när som helst under en delperiod skulle kunna uppfylla det återkvalificeringsvillkor som gav rätt till en ny delperiod. Villkoret skulle dock uppfyllas inom en ramtid av tolv månader. Detta innebar att återkvalificeringsvillkoret kunde vara uppfyllt längre tillbaka än inom tolv månader omedelbart före ansökan om en ny delperiod, men att tiden i arbete eller åtgärder som ska återkvalificera skulle ligga ganska samlat i tiden dvs. inom tolv månader³⁴.

4.8 Prop. 1996/97:107

4.8.1 Arbetsvillkoret

Av förslaget till lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring³⁵ framgår bl.a. att regeringen ansåg att rätten till arbetslöshetsersättning under en första ersättningsperiod borde bygga på en fast förankring på arbetsmarknaden. Den sökande skulle ha förvärvsarbetat reguljärt i viss omfattning. Först vid förlusten av en sådan anknytning borde ersättning vid arbetslöshet lämnas för att ställa om till ett nytt arbete. Den bedömning som regeringen gjorde beträffande de då gällande arbetsvillkoren i lagen om arbetslöshetsförsäkring respektive lagen om kontant arbetsmarknadsstöd inte innebar en tillräcklig anknytning till arbetsmarknaden. Regeringen föreslog därför att för rätt till en första ersättningsperiod enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring eller lagen om kontant arbetsmarknadsstöd skulle som huvudregel krävas att den arbetslöse under tolv månader omedelbart före arbetslöshetens inträde hade förvärvsarbetat i minst sex månader. Endast månad då

³² SOU 1996:150 s. 135

³³ SFS 1996:1418

³⁴ SOU 1996:150 s. 135

³⁵ Prop. 1996/97:107

förvärvsarbetet hade utförts under minst 70 timmar fick räknas in³⁶. Arbetsmarknadsutskottet tillstyrkte regeringens förslag när det gällde huvudregeln³⁷.

Regeringen föreslog också en alternativ regel, för dem som inte hade utfört förvärvsarbete på så sätt som angav i huvudregeln men som ändå hade visat sig ha en god anknytning till arbetsmarknaden. Enligt den alternativa regeln skulle den som hade förvärvsarbetat i minst 450 timmar under en sammanhängande tid av 180 dagar ha rätt till ersättning. En förutsättning för detta var dock att förvärvsarbete hade utförts under sex perioder om 30 dagar vardera med en arbetad tid av minst 45 timmar i varje period. Regeringen föreslog vidare att vid prövningen av arbetsvillkoret för en första ersättningsperiod skulle det bortses från förvärvsarbete som arbetsgivaren hade finansierat med stöd av förordningen om rekryteringsstöd eller förordningen (1987:411) om beredskapsarbete eller som bedrivits med stöd av förordningen (1984:523) om bidrag till arbetslösa m.fl. som startar egen näringsverksamhet³⁸. Arbetsmarknadsutskottet ansåg att när det gällde den alternativa regeln att den krävde tillämpningsföreskrifter samt mycket detaljerade arbetsgivarintyg för att kunna avgöra om arbetsvillkoret var uppfyllt. Utskottet förordade därför att det alternativa villkoret så långt som möjligt skulle anpassas till utformningen av huvudvillkoret. Detta innebär att man borde utgå från kalenderberäkning. Alternativvillkoret borde enligt utskottets förslag utformas på så sätt att den sökande hade förvärvsarbetat i minst 450 timmar under en sammanhängande tid av sex månader och utfört arbete under minst 45 timmar under var och en av dessa månader³⁹.

När det sedan gällde frågan om vilket arbete som skulle kunna ge rätt till ersättning instämde utskottet i regeringens bedömning. Huvudprincipen borde vara att endast reguljära arbeten skulle kvalificera, men att de undantag för vissa typer av subventionerade arbeten som var gällande även borde gälla i framtiden. Utskottet ansåg vidare i likhet med regeringen, att anställningar som subventionerats med någon form av rekryteringsstöd inte borde få tillgodoräknas för uppfyllande av arbetsvillkoret den första ersättningsperioden. Utskottet tillstyrkte därför regeringens förslag i denna del⁴⁰.

4.8.2 Återkvalificeringsvillkoret

För personer som en gång hade påbörjat en ersättningsperiod och som skulle kvalificera sig för ytterligare ersättningsperioder gällde både i

³⁶ Prop. 1996/97:107 s. 97

³⁷ 1996/97:AU13 s. 29-30

³⁸ Prop. 1996/97:107 s. 98

³⁹ 1996/97:AU13 s. 30-31

⁴⁰ 1996/97:AU13 s. 31

försäkringen och i det kontanta arbetsmarknadsstödet att med förvärvsarbete jämfördes tid med vissa i lagarna angivna verksamheter som räknades med för kvalificering för ytterligare ersättningsperioder. Det rörde sig om bl.a. fullföljd arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering, tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarspåbud, tid med föräldrapenningförmån och vissa typer av statligt subventionerade arbeten.

Regeringen hade satsat på ett massivt utbildningsprogram för främst arbetslösa personer. Denna satsning innebar att det från och med andra halvåret 1997 skulle bli möjligt för arbetslösa att studera och under denna tid få ett särskilt utbildningsbidrag. Regeringen bedömde att även sådana fullföljda studier skulle jämföras med förvärvsarbete vid när det gällde kvalificering till ytterligare ersättningsperioder. Regeringen ansåg i likhet med vad som gällde för arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering att också studier med särskilt utbildningsbidrag som inte fullföljts borde förlänga ramtiden. Tid i studier med särskilt utbildningsbidrag skulle inte heller räknas in i ersättningsperioden⁴¹.

4.8.3 Studerandevillkoret

Studerandevillkoret hade sitt ursprung i 9 § KAS och fördes över till 1997 års lag om arbetslöshetsförsäkring och gällde beträffande grundersättningen⁴².

4.8.4 Överhoppningsbar tid

När det gällde överhoppningsbar tid avseende adoptivbarn föreslog regeringen att den överhoppningsbara tiden inte direkt skulle knytas till barnets egen ålder utan till tidpunkten för barnets ankomst till adoptivfamiljen. Skälet för detta var enligt regeringen att adoptivbarn oftast kommer till sin familj en tid efter sin födelse. Regeringen föreslog vidare att viss utvidgning av vad som ska utgöra s.k. överhoppningsbar tid vid bestämmande av den ramtid om tolv månader inom vilken arbetsvillkoret skulle vara uppfyllt eller vid återgång i ersättningsperiod med samma tidsram. Detta borde gälla tid då en person som hade följt med en make eller maka som arbetat i utlandet hos en arbetsgivare med säte i Sverige och vars lön betalades ut därifrån. Regeringens förslag i denna del grundade sig i sin tur på ett annat förslag från en arbetsgrupp inom Utrikesdepartementet. Denna arbetsgrupp hade föreslagit att den tid då en medlem följde med sin UD-make och var bosatt utomlands skulle betraktas som överhoppningsbar tid⁴³.

Arbetsmarknadsutskottet hade, när det gällde förslagen om förändringar av reglerna om den överhoppningsbara tiden, inte något att erinra men ansåg

⁴¹ Prop. 1996/97:107 s. 99

⁴² Prop. 1996/97:107 s. 152

⁴³ Prop. 1996/97:107 s. 103-104

att bestämmelsen som reglerade överhoppningsbar tid för medföljande make eller maka kunde utvidgas till att omfatta även sammanboende. Detta kunde enligt utskottet göras genom ett tillägg till berörda lagrum som innebar att med make eller maka jämställs person med vilken den sökande sammanbor under förhållanden som liknar makars. Med detta tillägg tillstyrkte utskottet regeringens förslag⁴⁴

4.8.5 Ändringar i 1997 års lag om arbetslöshetsförsäkring

Riksdagen antog regeringens förslag om en ny lag om arbetslöshetsförsäkring i maj 1997. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1998.

Redan i samband med lagens ikraftträdande infördes ändringar i lagen om den överhoppningsbara tiden⁴⁵.

Den första augusti 2000 infördes aktivitetsgarantin i hela landet⁴⁶. Med aktivitetsgarantin avsågs individuellt anpassade arbetsmarknadspolitiska aktiviteter för den som är eller riskerar att bli långtidsinskriven som arbetsökande vid den offentliga arbetsförmedlingen⁴⁷. Vidare infördes inom ramen för aktivitetsgarantin ett nytt särskilt anställningsstöd för personer som var 57 år och äldre och långtidsinskrivna hos Arbetsförmedlingen⁴⁸.

Förändringarna i regelverket om de arbetsmarknadspolitiska programmen medförde även följdändringar i ALF bl.a. när det gällde bestämmelserna om tid som inte var tillgodoräkningsbar, tid som var överhoppningsbar vid prövningen av arbetsvillkoret och återkvalificeringsvillkoret⁴⁹.

2000-talet kan sägas vara präglade av ändringar som på olika sätt påverkar den överhoppningsbara tiden. År 2001 ändrades ALF på nytt. Förändringen innebar bl.a. att återkvalificeringsvillkoret togs bort. Av övergångsbestämmelserna till lagändringen framgår att punkterna 1-3 och 5-6 i 19 § ALF skulle fortsätta att gälla för sökande som den 5 februari 2001 hade uppfyllt villkoren och ansökte om ersättning senast den 31 mars 2001⁵⁰. Regeringen föreslog att sådan tid som hade varit återkvalificerande för ersättning i stället skulle vara överhoppningsbar. Detsamma föreslogs gälla för deltagande i utbildning med särskilt utbildningsbidrag, och tid där ersättning enligt 3 a § ALF lämnats samt tid till start av näringsverksamhet. Även tid i arbete som hade finansierats med anställningsstöd föreslogs bli överhoppningsbar⁵¹. Samtidigt infördes ytterligare förändringar i den

⁴⁴ 1996/97:AU13 s. 34-35

⁴⁵ Prop. 1997/98:1 s. 41 jfr också SFS 1997:1271

⁴⁶ Prop. 1999/2000:98 s.

⁴⁷ 21 § förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program i sin ursprungliga lydelse

⁴⁸ Prop. 1999/2000:98 s. 1

⁴⁹ 14-19 §§ SFS 2000:627 i dess lydelse efter ändringen den 1 augusti 2000

⁵⁰ SFS 2000:1460

⁵¹ Prop. 1999/2000:139 s. 60-62

överhoppningsbara tiden samt en bestämmelse om begränsning av sådan tid. Regeringen förordade en längsta överhoppningsbar tid till sju år⁵². Arbetsmarknadsutskottet tillstyrkte i huvudsak förslagen men föreslog att lagändringarna skulle träda i kraft den 5 februari 2001 i stället för enligt förslaget den 1 januari 2001⁵³.

Den 1 januari 2003 infördes ett nytt rekryteringsbidrag till vuxenstuderande, som medförde förändringar i bestämmelserna om den överhoppningsbara tiden⁵⁴. Nästa förändring kom redan i september 2003 och innebar, att en arbetssökande som hade börjat i aktivitetsgarantin inte hade rätt att återgå till den tidigare påbörjade perioden med arbetslöshetsersättning som hade föregått deltagandet i aktivitetsgarantin. Även ramtiden begränsades för den som hade deltagit i aktivitetsgarantin. Ramtiden kunde inte innefatta tid före deltagande i aktivitetsgarantin. När sådan tid bestämdes skulle även tid i jobbsökaraktivitet inom ramen för aktivitetsgarantin räknas in. Detta medförde i sin tur förändringar i bestämmelserna om den överhoppningsbara tiden⁵⁵. Vid samma tidpunkt infördes också det särskilda studerandevillkoret⁵⁶.

Under 2004 och 2005 genomfördes följdändringar i bestämmelserna om den överhoppningsbara tiden med anledning av förändringar i annan lagstiftning⁵⁷.

Från och med den 1 januari 2007 skedde omfattande förändringar i arbetslöshetsförsäkringen.

5 Ett skärpt arbetsvillkor

Arbetsvillkoret skärptes. Från och med denna tidpunkt ska en sökande, under en ramtid på tolv månader omedelbart före arbetslöshetens inträde, ha förvärvsarbetat minst sex månader och utfört förvärvsarbete under minst 80 timmar per kalendermånad.

Alternativt ska den sökande ha förvärvsarbetat i minst 480 timmar under en sammanhängande tid av sex kalendermånader och utfört arbetet under minst 50 timmar under var och en av dessa månader.

För en sökande som för att uppfylla arbetsvillkoret kompletterar med tid då totalförsvarsplikt fullgjorts eller föräldrapenningförmån erhållits ska, för att det alternativa arbetsvillkoret ska anses uppfyllt, minst 330 av de 480 timmarna avse förvärvsarbete under minst fyra kalendermånader som har

⁵² Prop. 1999/2000:139 s. 63-66, SFS 2000:1460

⁵³ 2000/01:AU 5 s. 2

⁵⁴ Prop. 2001/02:161 s. 41, SFS 2002:626

⁵⁵ Prop. 2002/03:44 s. 52-55, SFS 2003:330

⁵⁶ SFS 2003:330, 19 § ALF

⁵⁷ Ny smittskyddslag infördes den 1 juli 2004, SFS 2004:168, prop. 2003/04:158 s. 111, SFS 2004:880

utförts med minst 50 timmar under var och en av dessa månader. Under var och en av de återstående högst två månaderna ska den sökande ha utfört förvärvsarbete, fullgjort totalförsvarsplikt eller fått föräldrapenningförmån under tid som motsvarar minst 50 timmar⁵⁸. Övergångsbestämmelser infördes.

5.1 Studerandevillkoret och det särskilda studerandevillkoret

Möjligheten att kvalificera sig för arbetslöshetsersättning genom studerandevillkoret och det särskilda studerandevillkoret slopades. Regeringen ansåg att det var personer som hade blivit arbetslösa efter att ha haft ett arbete och en stadigvarande inkomst, som skulle kompenseras genom arbetslöshetsförsäkringen⁵⁹. Övergångsbestämmelser infördes.

5.2 Överhoppningsbar tid

Även när det gällde den överhoppningsbara tiden för ersättning från arbetslöshetsförsäkringen för medföljare utvidgades. Utvidgningen innebar att någon tidsbegränsning inte skulle gälla för den överhoppningsbara tiden beträffande ersättning från arbetslöshetsförsäkringen för medföljare till personer vars arbetsgivare har sitt säte i Sverige och vars lön betalas ut från Sverige⁶⁰. Huvudregeln som gällde den överhoppningsbara tiden begränsades också från sju till fem år⁶¹. Vid samma tidpunkt slopades lagen om rekryteringsbidrag till vuxenstuderande, vilket bidrog till ytterligare följdändringar i bestämmelserna om den överhoppningsbara tiden⁶². Även i samband med här redovisade förändringar i den överhoppningsbara tiden infördes övergångsbestämmelser.

Den 2 juli 2007 upphörde aktivitetsgarantin och istället infördes jobb- och utvecklingsgarantin⁶³.

Vissa ändringar, när det gällde särregler för prövningen av arbetsvillkoret exv. tid som inte ska räknas vid bestämmande av ramtiden, infördes till följd av övriga författningsändringar vid denna tidpunkt⁶⁴.

I samband med införandet av kommunalt vårbidrag förändrades på nytt bestämmelserna om överhoppningsbar tid. En utvidgning av överhoppningsbar tid infördes för vård av eget barn till dess att barnet fyllt tre år och för vård av adoptivbarn till tre år efter barnets ankomst till familjen. För att det tredje året ska vara överhoppningsbart ska den sökande omedelbart

⁵⁸ Prop. 2006/07:15 s. 17 jfr 2006/07:AU3 s. 21-22

⁵⁹ Prop. 2006/07:15 s. 21-23

⁶⁰ Prop. 2005/06:19 s. 33-34, SFS 2006:827

⁶¹ Prop. 2006/07:15 s. 20-21, SFS

⁶² Prop. 2006/07:17 s. 11, SFS 2006:1527

⁶³ Prop. 2006/07:89 s. 47-53 F (2007:414) om jobb- och utvecklingsgarantin

⁶⁴ Prop. 2006/07:89 s. 2-3, SFS 2007:393

före ledigheten ha haft ett förvärvsarbete i sådan omfattning att det motsvarar minst ett arbetsvillkor⁶⁵.

Den 1 juli 2009 infördes bl.a. en temporär bestämmelse om medlemsvillkoret som innebar att den sökande för varje medlemsmånad under 2009 skulle få tillgodoräkna sig ytterligare en medlemsmånad vid prövningen av medlemsvillkoret. Vidare definierades bl.a. begreppet ramtid. Övergångsbestämmelser infördes. Den temporära bestämmelsen om medlemsvillkoret upphörde den 1 januari 2010 och även här infördes övergångsbestämmelser⁶⁶.

De förändringar som infördes när det gäller ramtiden och den överhoppningsbara tiden var förutom ett förtydligande om att tid som enligt 13 a § ALF jämföras med förvärvsarbete ska räknas in i ramtiden, i huvudsak av redaktionell och språklig art⁶⁷.

Den 1 juli 2008 trädde en sjukförsäkringsreform i kraft i syfte att skapa förutsättningar för personer som hade varit långvarigt sjukskrivna att komma tillbaka till arbetslivet.

Inom arbetslöshetsförsäkringen genomfördes också reformer sedan januari 2007, bl.a. begränsades den överhoppningsbara tiden från sju till fem år. Det innebar att personer med en överhoppningsbar tid längre än fem år inte kunde återknyta till ett förvärvsarbete.

Till följd av de reformer som genomfördes i arbetslöshetsförsäkringen hade många personer som fått sjukpenning eller tidsbegränsad sjukersättning trätt ut ur arbetslöshetskassorna. En del av dessa personer kommer inte att få s.k. förlängd sjukpenning eller tidsbegränsad sjukersättning. För att underlätta för dessa personer att återgå till arbetslivet infördes den 1 januari 2010 temporära bestämmelser i arbetslöshetsförsäkringen som syftar till att öka möjligheterna för personer som varit frånvarande från arbetsmarknaden på grund av sjukdom att kunna få arbetslöshetsersättning och även aktivitetsstöd motsvarande vad som skulle ha betalats ut som arbetslöshetsersättning⁶⁸.

De temporära bestämmelserna avseende arbetsvillkoret för här aktuell grupp innebär bl.a.

- att den överhoppningsbara tiden omfattar högst tio år vid beviljande av en ny ersättningsperiod,
- att ersättningsvillkoren schabloniserats,

⁶⁵ Prop. 2007/08:91 s. 73 , SFS 2008:310

⁶⁶ Prop. 2008/09:127 s 22-23 SFS 2009:666, SFS 2009:667

⁶⁷ Prop. 2008/09:127 s.24-25 , SFS 2009:666

⁶⁸ Prop. 2009/10:49 s. 12-14

- att arbetsvillkoret återanvänds vid beviljande av ny ersättningsperiod, för sökande som har dagar kvar i en före den 1 januari 2010 beviljad ersättningsperiod och som på grund av att fem eller sju år förflutit sedan han eller hon fick ersättning,
- att ett alternativt medlemsvillkor införs om tre månaders medlemskap efter det senaste inträdet för den som trätt ut ur en arbetslöshetskassa mellan den 16 oktober 2006 och den 30 september 2009 och därefter på nytt blivit medlem i en arbetslöshetskassa under perioden den 1 september 2009 och den 31 december 2010⁶⁹.

De temporära bestämmelserna upphör att gälla den 1 februari 2013. Övergångsbestämmelser finns.

Vidare infördes i bestämmelser om överhoppningsbar tid, att tid som en sökande har haft som familje- och jourhemsförälder ska vara överhoppningsbar, om uppdraget på socialnämndens begäran varit av sådan omfattning att den sökande tvingats att helt avstå från förvärvsarbete och mottagandet av barn inte bedrivits yrkesmässigt⁷⁰.

Ett halvår senare dvs. den 1 juli 2010 infördes ytterligare en ändring, när det gäller överhoppningsbar tid som innebär, att tid då en sökande varit förhindrad att arbeta på grund av militär utbildning inom Försvarmakten som rekryt, ska vara överhoppningsbar⁷¹.

Den 1 januari 2011 trädde socialförsäkringsbalken i kraft. Med anledning av detta infördes följdändringar bl.a. i bestämmelsen om det alternativa arbetsvillkoret som kan fyllas ut max två månader med tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarsplikt eller föräldrapenningsförmån och i bestämmelserna om överhoppningsbar tid⁷². Till lagändringarna infördes övergångsbestämmelser.

Den 31 januari 2011 infördes följdändringar i bestämmelserna om bestämmande av ramtid och överhoppningsbar tid med anledning av att socialförsäkringsbalken trätt i kraft.

⁶⁹ Prop. 2009/10:49 s. 15-18, SFS 2009:1596, SFS 2009:1599, SFS 2010:284, SFS 2010:1700

⁷⁰ Prop. 2009/10:49 s. 20-24, SFS 2009:1596

⁷¹ SFS 2010:458, jfr också prop. 2009/10:160 s.2

⁷² Prop. 2009/10:222 s. 110-113, SFS 2010:1267